

เครือข่ายชุมชนจังหวัดอุบลราชธานี

หลังอบรมแผนรับมือภัยพิบัติ....ได้ทดสอบอพยพหนีน้ำท่วมทันที

จังหวัดอุบลราชธานีเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่รองรับน้ำของแม่น้ำสายหลักสองสาย คือ แม่น้ำชีและแม่น้ำมูลรวมถึงลำน้ำสาขาของแม่น้ำทั้งสองด้วย ประกอบกับเป็นพื้นที่ลุ่มต่ำ จึงทำให้มีปัญหาน้ำท่วมซ้ำซากเป็นประจำทุกปี นอกจากสภาพภูมิประเทศแล้วยังมีปัจจัยที่ทำให้น้ำท่วมขังเป็นเวลานานยิ่งขึ้น คือ การพัฒนาเมือง การเติบโตทางด้านเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ตามแผนพัฒนาสามเหลี่ยมเศรษฐกิจเป็นประตูสู่อินโดจีน

การขยายตัวของเมืองที่ยังไม่มีการวางผังเมืองอย่างชัดเจน ทำให้การสร้างอสังหาริมทรัพย์ปิดเส้นทางไหลของน้ำตามธรรมชาติ ทั้ง การสร้างเขื่อน หมู่บ้านจัดสรร ห้างสรรพสินค้า ศูนย์ราชการ สถานศึกษา โดยโครงการส่วนมากไม่ให้ความสำคัญต่อระบบนิเวศสิ่งแวดล้อม จึงนำมาซึ่งปัญหาน้ำท่วมซ้ำซากและท่วมขังเป็นเวลานาน โดยเฉพาะชุมชนคนจน ได้รับผลกระทบมากเพราะไม่มีเงินถมที่ และส่วนราชการยังไม่มีกระบวนการแก้ไขปัญหายังเป็นระบบ ไม่มีการแจ้งเตือนการประสานข้อมูลเพื่อหาทางป้องกันภัยที่จะเกิดล่วงหน้า เพียงแก้ปัญหาเฉพาะหน้าหรือบรรเทาความเดือดร้อนโดยการแจกถุงยังชีพ หรือเงินช่วยเหลือซึ่งไม่เพียงพอต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น และการช่วยเหลือไม่ทั่วถึงผู้ประสบภัย ทำให้มีปัญหาคความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชน ประชาชนกับประชาชนด้วยตนเอง

เครือข่าย ฯ มีชุมชนสมาชิกเครือข่ายฯ จำนวน ๑๙ ชุมชน กระจายอยู่ใน ๒ อำเภอ คือ อำเภอเมืองอุบลราชธานีและอำเภวารินชำราบ มีชุมชนที่ประสบภัยน้ำท่วมซ้ำซาก ทุกปี จำนวน ๙ ชุมชน จำนวนประมาณ ๑,๘๕๐ หลังคาเรือน ซึ่งปัญหาน้ำท่วมขังเป็นเวลานาน เป็นสาเหตุหนึ่งของความยากจน กล่าวคือ ในขณะที่น้ำท่วมจะต้องมีความลำบากในการอพยพหนีน้ำ บ้านเรือนชำรุดผุพัง พื้นที่ประกอบอาชีพเกษตรเสียหาย ขาดรายได้ มีหนี้สิน ทำให้ขาดโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิต มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ ยิ่งระยะเวลาน้ำท่วมนานเท่าใด ปัญหาความยากจนจะทับถมกดทับมากขึ้น

ดังนั้นเครือข่าย ฯ ได้เห็นปัญหาและร่วมกันสรุปแนวทางที่ต้องพึ่งพากันเอง โดยการจัดตั้งศูนย์ป้องกันภัยภาคประชาชนขึ้น เพื่อ เป็นศูนย์ประสานงาน รวบรวมข้อมูลและสภาพปัญหา รวบรวมองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น หาแนวทางป้องกันภัยรวมทั้งฝึกอบรมอาสาสมัครและจิตอาสา

๑. อบรม : จัดตั้งศูนย์ป้องกันภัยภาคประชาชน จ.อุบลราชธานี (๒๔ -๒๕ กรกฎาคม ๕๕)

- การอบรมทำความเข้าใจกับแกนนำเครือข่ายในพื้นที่เสี่ยงภัย เรื่องชุมชนเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติ วิธีการทำข้อมูล ทำแผนที่ทำมือพื้นที่เสี่ยงภัย เส้นทางหนีภัย จุดปลอดภัย และค้นหาอาสาสมัคร

ย่อสาระการอบรม :

ช่วงวิกฤติขณะเกิดเหตุภัยพิบัติ หลังจากเหตุการณ์เกิดระยะเวลาประมาณ ๗ วัน ในแผนมีหลักสำคัญดังนี้

๑. จุดนัดหมายที่ปลอดภัย อาจมีมากกว่าหนึ่งจุดแต่ทุกคนในชุมชนรู้จักกัน เมื่อมาถึงจุดปลอดภัยแต่ละฝ่ายดำเนินการตามหน้าที่ เช่น ฝ่ายลงทะเบียนความเดือดร้อน / จำนวนสมาชิก ฝ่ายรักษาความ

โรงครัว เป็นเรื่องแรกที่ต้องมีการเตรียมและดูแลผู้อพยพที่มาอาศัยอยู่ด้วยกัน

๒. ทีมกู้ภัย อาสาที่มีหน้าที่ช่วยเหลือกู้ภัยต้องออกปฏิบัติกรช่วยเหลือบุคคลที่ยังตกค้างในพื้นที่ เช่น เด็ก คนชรา ผู้ป่วย รวมทั้งเผ่าระวังตรวจตราในพื้นที่

๓. ข้อมูลความเดือดร้อน ต้องมีทีมสำรวจข้อมูลสมาชิก ข้อมูลความเสียหายที่เกิดขึ้นทั้งหมด เพื่อประสานความช่วยเหลือไปยัง ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน รวมถึงเป็นฐานข้อมูลที่จะดูแลผู้เดือดร้อนในพื้นที่อย่างทั่วถึงและเท่าเทียม

ทั้งหมดเป็นเพียงหลักสำคัญและอาจมีมากหรือน้อยกว่าแล้วแต่ภัยพิบัติ หรือสภาพชุมชน การเตรียมการในช่วงนี้ให้พร้อมชุมชนต้องค้นหาเครื่องมือ อุปกรณ์ในการสนับสนุนให้เกิดความสะดวกและเตรียมการให้พร้อมอยู่ตลอดเวลา เช่น เรือกู้ภัย เครื่องมือกู้ภัย อุปกรณ์ทำครัว วิทยุสื่อสาร อื่นๆ

การเตรียมพร้อมก่อนเกิดภัย เพื่อลดความสูญเสียชีวิต หรือให้เกิดการสูญเสียน้อยที่สุด มิได้หมายความว่าห้ามหรือป้องกันไม่ให้เกิดภัยพิบัติเกิดขึ้น เพียงแต่คือการเตรียมพร้อมเพื่อที่จะอยู่กับพื้นที่เสี่ยงในการเกิดภัยอย่างมีเหตุมีผล และหากเกิดภัยขึ้นเราสามารถบริหารจัดการคน พื้นที่และทรัพยากรที่มีให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีขั้นตอนดังนี้

๑. **ค้นหาอาสาสมัคร** ต้องสร้างความเข้าใจให้กับคนในชุมชน รับสมัครอาสา และอบรมเพื่อพัฒนาอาสาสมัคร
๒. **ข้อมูลชุมชน** ข้อมูลทุกอย่างที่มีประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ภัยพิบัติ เสี่ยงเกิดภัย จุดปลอดภัย ปัญหา อุปสรรค เช่น ประชากร ถนน สิ่งปลูกสร้าง รถ ถังแก๊ส

ข้อมูลนี้อาจเสี่ยงต่อการเกิดภัย วิธีการให้ได้มาซึ่งข้อมูลอาจประชุมกลุ่มย่อยหรือลงพื้นที่จัดเก็บแบบสำรวจ และทำแผนที่

๓. **การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทำแผน** หลังจากได้ข้อมูลแล้วอาสาสมัครทั้งหมดต้องมานำเสนอแลกเปลี่ยนกันในรูปแบบแผนที่ทำมือและข้อมูลรวมสรุป เพื่อเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน โอกาสเสี่ยงในการเกิดภัยพิบัติ ช่วงเวลาการเกิดภัยจนเกิดปฏิทินภัยพิบัติทางธรรมชาติ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างมีเหตุมีผล
๔. **การพัฒนาอาสาสมัคร** เมื่อเกิดแผนเตรียมพร้อมป้องกันภัยแล้ว อาสาสมัครอาจมีหน้าที่หรือบทบาทเกิดขึ้นมากมาย เช่น การจัดการจราจร การอพยพหลบภัย การแจ้งเตือนภัย การเฝ้าระวัง การกู้ชีพ จำเป็นที่ต้องพัฒนาอาสาสมัครเหล่านั้นให้มีความรู้ความชำนาญ
๕. **การสร้างภาคีความร่วมมือ** เมื่อเกิดแผนเตรียมความพร้อมภายใต้ชุมชนอาจเป็นฉบับร่าง และพัฒนาแผนร่วมกันกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ปภ.จังหวัด อบต. ผู้ใหญ่ กำนัน อำเภอ และองค์กรภาคเอกชนที่มีประสบการณ์ เพื่อให้เกิดแผนที่มีคุณภาพ
๖. **การนำแผนกลับสู่การประชาสัมพันธ์แผนในชุมชน** และการรณรงค์สร้างความตระหนักให้กับสมาชิกในชุมชน แผนที่ผ่านกระบวนการกลั่นกรองของคณะทำงานและภาคีความร่วมมือแล้วนำกลับไปให้ชุมชนประชาสัมพันธ์แผนครั้งสุดท้าย
๗. **การนำเสนอแผนให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง** เพื่อสนับสนุนกิจกรรมเตรียมความพร้อม เช่น การ หอกระจายข่าว ป้ายบอกทาง การซ้อมแผน ฯลฯ
๘. **การติดตามผล** การบันทึกผลที่ดี ปรับปรุงแผน หมายถึง การดำเนินการตามแผน มีการติดตามประเมินผล และต้องบันทึกผลทั้งปัญหาอุปสรรค ผลดี ที่เกิดขึ้นทั้งทางตรงและทางอ้อม

การพัฒนาต่อเนื่องเพื่อการขยายผลค้นหาแกนนำรุ่นใหม่ การเผยแพร่สาธารณะจิตสาธารณะ ขยายเครือข่าย หมายถึง การศึกษาดูงานเพื่อพัฒนาศักยภาพ ฝึก ทบทวนและค้นหาอาสาสมัครรุ่นใหม่ๆ สิ่งสำคัญคือจะมีวิธีทำอย่างไรให้อาสาสมัครมีจิตสาธารณะ

ผลจากการระดมกลุ่มย่อย

ชุมชน	ความเสี่ยงต่อภัยพิบัติ	แนวทางป้องกัน
บุงหวาย หนองกินเพล มี ๔ หมู่บ้าน	อุบัติเหตุ / แผ่นดินทรุด น้ำท่วม / การ เกิดไฟไหม้	ติดไฟแสงจันทร์ / สำรวจพื้นที่เสี่ยงน้ำท่วม / ทำทะเบียนประชากร สัตว์เลี้ยง / ติดตั้งถัง ดับเพลิง / หาแหล่งน้ำ / ติดต่อการจราจร / สำรวจรายโรงงานที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน / ตั้ง ทีมดูแลและประสาน /
ชุมชนสะพาน ใหม่	น้ำท่วม / ไฟไหม้	ตั้งศูนย์และทีมภัยพิบัติ / ประสานงานเทศบาล / หาเรือ / ถังดับเพลิง / ทำแผนที่หลบภัย
ชุมชนครุมิตร	ไฟไหม้ / ลม ฝน / กลิ่นสารพิษจาก สีสเปรย์ / น้ำท่วม	ทำความเข้าใจกับชาวบ้านเรื่องการป้องกันภัย / ติดตั้งถังดับเพลิงทุกบ้าน / ตั้งศูนย์ป้องกันภัยที่ ศูนย์ประสานงานชุมชน / ฝึกอบรมอาสาสมัคร / ทำข้อมูลแหล่งที่จะทำให้เกิดภัย
ชุมชนลับแล	ไฟไหม้ (ติดกับ คลังน้ำมัน) / น้ำท่วม	ติดตั้งถังดับเพลิง ๙๑ ถัง / ตั้งทีมประสานงาน/ ทีมอปปร. / ทำแผนเสนอต่อเทศบาล
ชุมชนกุดลาด	ไฟไหม้ / น้ำท่วม / พายุ	ทำความเข้าใจต่อสมาชิกเรื่องการป้องกันภัย / ประกาศเสียงตามสาย/ ทำข้อมูล / อบรม สมาชิกเรื่องการป้องกันภัย
ชุมชนหาด สวนสุข	น้ำท่วมแบบ ฉับพลัน / ไฟไหม้	หอกระจายข่าว / ทำข้อมูลจุดที่เกิดภัยจัดลำดับ ก่อน/หลัง / ทำศาลาช่วยเหลือภัยพิบัติ / เรือ / แจ้งเตือนเป็นจุด
ชุมชนเกตแก้ว (ศูนย์ ประสานงาน)	ไฟไหม้	สำรวจอุปกรณ์ไฟฟ้า / สายฉีดน้ำ / ติดตั้งถัง ดับเพลิง / ประชุมเตรียม / ทำแผนที่ชุมชน

๒. การอพยพหนีภัยน้ำท่วม (๑๗ กันยายน ๕๕)

มีพายุลูกเห็บตกหนักเป็นปริมาณมากจากทุกภาคทั่วประเทศ จึงทำให้จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งมีสภาพภูมิประเทศลุ่มต่ำเป็นที่รองรับน้ำ ทำให้เกิดน้ำท่วมอย่างรวดเร็วในเขตอำเภอเมืองและอำเภวารินชำราบ มีชุมชนสมาชิกเครือข่ายฯ และชุมชนอื่นอาศัยอยู่ในพื้นที่ลุ่มต่ำริมแม่น้ำมูลประสบความเดือดร้อนจากอุทกภัยเป็นจำนวนมาก ที่จะต้องเคลื่อนย้ายอพยพออกจากชุมชนเพื่อหาที่พักชั่วคราวในที่ปลอดภัยตั้งแต่เดือนสิงหาคม เป็นต้นมา

ศูนย์อาสาสมัครป้องกันภัยภาคประชาชน ที่พึ่งผ่านการอบรม มีอาสาสมัครประจำชุดเคลื่อนที่เร็วจำนวน ๑๕ นาย และอาสาสมัครจากผู้มีจิตอาสารวมเป็น ๗๐ คน ได้เข้าช่วยเหลืออพยพเคลื่อนย้ายผู้ประสบภัยแล้วประมาณ ๑๐๐ หลังคาเรือน และอาสาสมัครได้สร้างที่พักชั่วคราวแล้วเสร็จประมาณ ๓๐ หลัง โดยมีศูนย์อพยพอยู่ที่บริเวณถนนทางเข้าชุมชนเกตแก้ว คาดว่าอาจมีผู้ประสบอุทกภัยมากขึ้น เพราะมีพายุลูกเห็บตกอย่างต่อเนื่อง

อาสา ฯ ที่ผ่านอบรมช่วยสร้างเพิงพักริมถนนและขนย้ายของ

๓. งานด่วน : การพัฒนาศักยภาพอาสาสมัคร จำนวน ๗๐ คน เพื่อเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติระดับชุมชน ในด้านต่างๆ

๑. ด้านการจราจร ทัศนະสัญญาณ เสียงสัญญาณ โดยมีวิทยากรจากสถานีตำรวจภูธรอำเภอวารินชำราบมาเป็นวิทยากร

๒. ฝึกอบอรมการกู้ชีพโดยมีวิทยากรจากโรงพยาบาลวารินชำราบมาเป็นวิทยากร

๓. ฝึกเชิงปฏิบัติการเตรียมพร้อมรับมือการเกิดอัคคีภัยชุมชนลับแล ๒ ครั้ง

๔. การฝึกทำข้อมูลและวัดระดับน้ำ ปริมาณน้ำ ที่ชุมชนหาดสวนสุข

๕. การฝึกเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติชุมชนสมาชิกอีก ๕ ชุมชน

ผลการทำงานรอบแรก : การช่วยเหลือเคลื่อนย้ายเป็นไปด้วยความยากลำบาก ในการเข้าปฏิบัติการช่วยเหลือของอาสาสมัคร ไม่สามารถติดต่อประสานงานกับศูนย์ หรือหน่วยงานอื่นได้ เพราะอาสาสมัครยังขาดอุปกรณ์ชูชีพประจำตัวซึ่งอาจเกิดความไม่ปลอดภัยของตัวอาสาสมัครเอง

เพื่อให้การปฏิบัติการมีคุณภาพ มีความปลอดภัยและเป็นไปตาม
วัตถุประสงค์ของศูนย์ฯ จึงต้องจัดหาอุปกรณ์และการหนุนเสริม ดังนี้

รายการ	จำนวน	งบประมาณ
อุปกรณ์สื่อสาร (วิทยุ แดง)	๕ เครื่อง	๑๕,๐๐๐ บาท
เสื้อชูชีพ	๑๐ ตัว	๑๐,๐๐๐ บาท
ค่าอาหารอาสาสมัคร	๑๕ คน (๑๕×๓๐×๑๐๐)	๔๕,๐๐๐ บาท
อุปกรณ์สร้างที่พัก ชั่วคราว	-	๑๐,๐๐๐ บาท
ระยะเวลา ๑๐ กย.- ๙ ตค. ๕๔	รวม	๘๐,๐๐๐ บาท

พื้นที่นำร่อง

โครงการฟื้นฟูวิถีชีวิตและเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติ โดยชุมชนเป็นแกนหลัก
ความร่วมมือโดยมูลนิธิชุมชนไท และ สสส.
รายงานโดย ศักดิ์สิทธิ์ บุญญะบาล และพงษ์ศักดิ์ สายวรรณ
เครือข่ายชุมชนเพื่อการปฏิรูปสังคมและการเมืองอุบลราชธานี

๑๘ กย.๕๔